

EKOLOGIK TA'LIM-TARBIYANI AMALGA OSHIRISH YO'LLARI

U.G'.Abdullayeva

FDU Kimyo kafedrası o'qituvchisi

Mamlakatimizda ta'lim sifatini oshirish, davlat ta'lim standartlarini xalqaro tajriba asosida takomillashtirish, oliy ta'lim muassasalarida kadrlarni jahon andozalariga javob beradigan raqobatbardosh etib tayyorlanishini ta'minlash, jahon amaliyotiga asoslangan oliy ta'lim tizimining sifat darajasini oshirish, uzluksiz ta'lim tizimiga pedagogik va innovatsion loyihalarni keng tatbiq etish orqali ilmiy va innovatsiya yutuqlarini amaliyotga joriy etishning samarali uslublarini ishlab chiqish mamlakatimizda amalga oshirilayotgan ta'lim sohasidagi keng ko'lamli islohotlarning ustuvor yo'nalishlaridan biri sifatida e'tirof etilmoqda. Bugungi kunda mamlakatimizda o'qituvchiga, yosh avlodni tarbiyasiga katta imtiyozlar berilmoqda. Shu sababli oliy ta'lim oldida talaba yoshlar jamoasiga bilimli, ma'naviyatli hamda o'zbek millatiga xos tafakkurga ega bo'lgan yoshlar qabul qilish, ularni bilim bilan qurollantirish va yuqori ma'noda buyuk inson darajasiga yetkazish kerakdir. Buni bajarishda fan o'qituvchilarining xizmati munosib o'rindadir.

Jamiyatimizda hozirda yangi ijtimoiy munosabatlarning shakllanishi, ta'limning dunyo ta'lim tizimida integratsiyalashuvi, demokratiyalash va taraqqiy ettirish jarayonlarining rivojlanishi ta'lim jarayonida pedagogik texnologiyalarga yangicha yondashuv zarurligini taqozo etmoqda. Pedagogik texnologiya – ta'lim shakllarini optimallashtirish maqsadida o'qitish va bilimlarni o'zlashtirish jarayonining inson salohiyati va texnik resurslarni qo'llash, ularning o'zaro ta'sirini aniqlashga imkon beradigan tizimli metodlar majmuasidir. Texnologiya deganda, subyekt tomonidan obyektga ko'rsatilgan ta'sir natijasida subyektda sifat o'zgarishiga olib keluvchi jarayon tushuniladi. Texnologiya har doim zaruriy vosita va sharoitlardan foydalanib, obyektga yo'naltirilgan aniq maqsadli amallarni muayyan ketma-ketlikda bajarishni ko'zda tutadi. Ta'lim – pedagogik jarayonning muhim tarkibi bo'lib, o'quvchi-talaba bilan o'qituvchi (pedagog) ning shaxsga yo'naltirilgan o'zaro munosabatlari hisoblanadi. Ijtimoiy bilimga teng bo'lgan pedagogik texnologiyalarning tashkil topishida fanning roli ortib bormoqda. Hozirda ko'plab olimlarimiz tomonidan turli metod, texnologiya va innovatsiyalar dars jarayoniga tadbiiq etilib kelinmoqda.

Umumiy va o'ziga xos xususiyatini ajratish uchun A.B.Xutorskoy ko'pincha sinonimlar sifatida ishlatiladigan "kompetensiya" va "kompetentlik" tushunchalarini farqlashni taklif qiladi. Muallif ta'kidlashicha, kompetensiya shaxsning o'zaro aloqador sifatleri yig'indisi (bilim, ko'nikma, malaka, faoliyat usullari) muayyan obyektlar va jarayonlar bilan bog'liq holda aniqlangan va ularga nisbatan yuqori sifatli mahsuldor faoliyat munosabati uchun zarur bo'lgan avvaldan belgilangan ta'limiy talablarga o'quvchini tayyorlash. Kompetentlik - bu shaxsga tegishli kompetensiyalarga ega bo'lish, shu jumladan uning shaxsiy sifatleri (xarakteristikasini) tarkibiga kirgan

munosabat va faoliyat predmeti. Ularni umumlashtirgan xolda kompetentlikni muvaffaqiyatli faoliyat yuritishga umumiy kobiliyat va kasbiy tayyorgarlikda namoyon bo'luvchi bilim, tajriba va ko'nikmalarga asoslangan integrallashgan bir qator sifatlar majmui deb ta'rif berish mumkin. Fikrimizcha, kompetensiya va kompetentlik tushunchalari o'zaro bog'lik bulib, bilim, malaka va ko'nikma tushunchalarini uzida mujassamlashtiradi, shaxsning maksadga yunaltirilganligi, muammolarni chukur xis kila olishi, sinchkovlikni namoyon etishi, kreativ fikrlashga ega bo'lishi kabi sifatlarini uz ichiga oladi. A.K.Markova va B.Nazarovalar tomonidan olib borilgan ilmiy izlanishlar bevosita pedagogning kasbiy kompetentligi va uning o'ziga xos boshqa sifatlarini o'rganishga yunaltirilgan. B.Nazarova tomonidan o'tkazilgan tadqiqotlar natijasiga ko'ra kasbiy pedagogik kompetentlikning quyidagi turlari sanab o'tiladi: maxsus yoki kasbiy kompetentlik (kasbiy faoliyatni yukori darajada tashkil etish); - autokompetentlik (o'zini ijtimoiy-kasbiy rivojlantira olish); - ekstremal kasbiy kompetentlik (kutilmagan vaziyatlarda ishlay olish); - ijtimoiy kompetentlik (kasbiy faoliyatni xamkorlikda tashkil etish).